

LEER WIJZER!

HAVO 3

2024 - 2025

HAVO 3
LEER WIJZER!

2024-2025

Voorwoord.

Ter Apel, september 2024.

Aan de leerlingen van Havo-3

Beste leerling,

Dit boekje is de LEER *WIJZER!* voor het leerjaar Havo-3. Havo 3 is het leerjaar dat de overgang betekent tussen de brugjaren en de Tweede Fase. Na de dakpanstructuur geldt dat je nu geplaatst bent op één niveau.

In dit belangrijke tussenjaar word je verder voorbereid op de manier van werken in de Tweede Fase en moet je belangrijke keuzes maken voor later. In maart 2025 kies je namelijk al het profiel met een aantal extra vakken waarmee je opgaat voor het examen in Havo 5.

Steeds meer wordt van je verwacht verantwoordelijkheid te nemen voor je eigen leren en moet je grotere stukken stof leren beheersen en toepassen. Ook belangrijk is het goed plannen van al het werk en het overzicht erop houden. Studiewijzers en deze LEER *WIJZER!* kunnen hierbij helpen. In de LEER *WIJZER!* staat namelijk ook per vak aangegeven welke toetsen er zijn en hoe zwaar deze meetellen voor de overgang. Deze LEER *WIJZER!* is meer dan een opsomming van toetsen die in een schooljaar gemaakt worden: hierin beschrijven we ook wat we onze leerlingen in een schooljaar willen leren en welke doelen we stellen.

Natuurlijk zijn de resultaten erg belangrijk. Besef dat de kennis die je dit jaar op moet doen ook de komende jaren van belang is. De mentor houdt je regelmatig op de hoogte hoe je ervoor staat, maar uiteindelijk moet je toch vooral veel zelf doen om verder te komen. Wees zo verstandig om bij tegenvallende resultaten zelf ook contact te zoeken met de vakdocenten en de mentor! Mocht je door ziekte of afwezigheid door andere oorzaken achter dreigen te raken op de werkschema's, wacht dan niet af en overleg met je mentor hoe je zo snel mogelijk weer bij bent. Ook hier verwachten we meer en meer zelfstandigheid en zelfverantwoordelijkheid.

Mocht je nog vragen hebben, neem dan eerst contact met je mentor op.

Mede namens de docenten van Havo-3 wens ik je een goed schooljaar en veel succes!

Met vriendelijke groet,

Dhr. Venema,
Teamleider Vwo/Havo leerjaren 3 t/m 6

Inhoud

Voorwoord.....	2
Inleiding	4
Afwezigheid (Absentie)	4
Onregelmatigheden	4
Bevorderingsprotocol.....	5
Overgangsnormen leerjaar 3 havo en 3 vwo	10
LEER WIJZER! per vakgebied	12
Vak: Nederlands	12
Vak: Frans.....	14
Vak: Duits	16
Vak: Engels	18
Vak: Geschiedenis	19
Vak: Aardrijkskunde	20
Vak: Economie.....	23
Vak: Wiskunde.....	27
Vak: Natuurkunde	28
Vak: Scheikunde	30
Vak: Biologie.....	33
Vak: Beeldende Vorming.....	34
Vak: Muziek.....	36
Vak: Lichamelijke Opvoeding	39
Planning PO's.....	41

Inleiding

Er is in de het derde leerjaar van de havo-afdeling een aantal momenten waarop je kennis en vaardigheden getoetst worden. Deze momenten zijn per vak ondergebracht in deze *LEER WIJZER!* (exacte data en tijden worden gezet in het proefwerkrooster, zie website van de school). Naast dit overzicht gaat het over de regelgevingen met betrekking tot inhalen, de bevorderingsnormen en de gang van zaken met betrekking tot de rapportvergaderingen en de eventuele revisie.

Per vak wordt aangegeven welke proefwerken, praktische opdrachten, practica en beeldende opdrachten je kunt verwachten. Bij iedere vermelde toets of opdracht wordt aangegeven hoeveel het cijfer meetelt in het totaal van het overgangscijfer, hoe lang de toets duurt en wat de toetsvorm is. Ook beschrijven we wat we je in een schooljaar willen leren en welke doelen we stellen.

Om je zo goed mogelijk te kunnen begeleiden in het hele leerproces, is het noodzakelijk dat je beschikbaar bent voor schoolse zaken van 8.15 uur tot 16.30 uur. Dit geldt voor elke lesdag.

Afwezigheid (Absentie)

Wanneer een leerling door ziekte of een andere moverende reden niet in staat is om een toets te maken, is er regelmatig op de woensdag, donderdag of vrijdag de mogelijkheid een toets in te halen. De data hiervoor staan vast.

Bij uitzonderlijke gevallen (langdurige afwezigheid door ziekte of een andere zwaarwegende omstandigheid) nemen de ouders/verzorgers en de leerling contact op met de mentor om een oplossing op maat te maken. In een dergelijk geval kan er afgeweken worden van de vaste inhaalmomenten op woensdag/donderdag/vrijdag.

Onregelmatigheden

Een leerling kan zich ten aanzien van een onderdeel van de *LEER WIJZER!* mogelijk schuldig maken aan een vorm van onregelmatigheid. Het niet op tijd inleveren van opdrachten en/of het frauderen tijdens toetsen zijn hier voorbeelden van. Dan kan de schoolleiding maatregelen nemen. De maatregelen, die al dan niet in combinatie met elkaar genomen kunnen worden zijn:

- a. Het toekennen van het cijfer 1 voor een proefwerk behorend tot de *LEER WIJZER!* van een vak.
- b. Het ongeldig verklaren van een werkstuk al dan niet met de gelegenheid tot het inleveren van een nieuw werkstuk. Wordt deze gelegenheid gegeven, dan wordt tevens een nieuwe inleverdatum vastgesteld. Alvorens een beslissing wordt genomen, hoort de schoolleiding de leerling. De leerling kan zich door een door hem aan te wijzen meerderjarige laten bijstaan.

De mededeling wordt schriftelijk (of per mail) gestuurd aan de ouder(s)/verzorger(s).

Bevorderingsprotocol

Deel 1

Afspraken rapportcijfers en overgangscijfers per vak

1. Drie keer per jaar wordt aan de ouder(s)/verzorger(s) van de leerling een (tussen)rapport uitgebracht over de vorderingen van hun kind;
2. Rapportcijfers zijn het gewogen gemiddelde van de behaalde cijfers per vak. De cijferrapportage is cumulatief. Dat betekent dat voor de cijferrapporten steeds alle tot dan toe behaalde cijfers meetellen;
3. Het eindcijfer bestaat uit een gewogen gemiddelde van alle cijfers van dat vak van het gehele betreffende cursusjaar;
4. Aan proefwerken, repetities, schriftelijke overhoringen, opdrachten, spreekbeurten en werkstukken e.d. kan bij diverse vakken een verschillende weging (zwaarte) toegekend worden. Dit wordt door de vaksecties vastgesteld en aan ouder(s)/verzorger(s) en leerlingen bekendgemaakt in de LEER *WIJZER!*;
5. De cijfers op de rapporten worden op 1 decimaal afgerond. Alleen de eindcijfers op het overgangsrapport zijn gehele cijfers. Bij de bevordering aan het eind van het schooljaar spelen ook het gemiddelde van de onafgeronde (op 1 decimaal) cijfers een rol. Hierbij wordt het gemiddelde cijfer afgekapt en afgerond op 1 decimaal. Zo wordt een 6,475 afgerond tot een 6,4.
6. Het eindcijfer per vak geeft een indicatie van de beheersing van de vastgestelde stof;
7. Het eindcijfer per vak geeft een indicatie van de mogelijkheid of een leerling zich de leerstof van dat vak, in een volgend leerjaar kan eigen maken;
8. Indien er sprake is van een klas waarin op 2 niveaus wordt lesgegeven en getoetst (genormeerd), wordt de leerling beoordeeld / genormeerd op het niveau waarop hij heeft les gekregen en toetsen heeft gemaakt.

Deel 2

Regels overgangsnormen

Algemeen

Bij besluiten over de overgang naar een volgend leerjaar geldt als voornaamste criterium steeds het belang van de leerling. Hierbij zal naast de beoordeling van de vakken tevens rekening gehouden worden met capaciteiten per vak, algemene studievaardigheden, werkhouding, informatie die binnenkomt via ouder(s) / verzorger(s) / leerling en de bijzondere omstandigheden en verwachtingen van lesgevende docenten met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van de leerling. Bij de bespreking van de leerling, zoals in de overgangsnormen per leerjaar is aangegeven, zullen besluiten genomen worden vanuit de intentie leerlingen, waar mogelijk, kansen te bieden.

De overgangsvergaderingen zijn beslissende vergaderingen. De rapportvergaderingen bij het 1ste en 2de rapport zijn adviesvergaderingen. Een leerling kan in een schooljaar uiterlijk op 31 december doorstromen.

1. Leerlingen en ouder(s)/verzorger(s) hebben recht op inzage in het tot stand komen van de rapportcijfers;
2. In klas 1 wordt gewoonlijk niet gedoubleerd. Alleen in bijzondere omstandigheden kan hiervan afgeweken worden, als doubleren zinvol lijkt, omdat de leerling een deel van het schooljaar de lessen niet heeft kunnen volgen en/of omdat het voor de ontwikkeling van het kind beter is dat hij een jaar langer doet over klas 1;
3. In de overige klassen mogen ouder(s)/verzorger(s) en leerlingen gebruikmaken van het recht op doubleren. Hierbij geldt de volgende voorwaarde en restrictie: een leerling mag niet in twee opeenvolgende leerjaren van hetzelfde niveau doubleren en niet driemaal hetzelfde leerjaar volgen;
4. Uitgestelde bevorderingsbeslissingen komen voor. Indien een leerling één punt te kort komt om bevorderd te kunnen worden, beslist de docentenvergadering of deze leerling in aanmerking komt voor deelname aan de Zomerschool in Emmen. De uitslagen hiervan worden uiterlijk op de eerste lesdag van het nieuwe schooljaar bekendgemaakt;
5. In bijzondere omstandigheden kan worden afgeweken van de overgangsnormen;
6. De regels en procedures bij de overgangs- en rapportvergaderingen zijn schriftelijk vastgelegd.

Deel 3

Algemene uitgangspunten bij de overgangsnormen

1. In alle leerjaren worden de overgangscijfers van alle vakken meegewogen bij de overgangsnormen;
2. Bij de overgangsnormen in klas 1 en 2 worden de overgangscijfers ingedeeld in 2 groepen:
 - Leervakken: vakken die een belangrijke bijdrage leveren aan de determinatie en/of voorspellend zijn wat betreft de kans van slagen bij het eindexamen;
 - Overige vakken: vakken die naast een determinerend en een voorspellend karakter ook een algemeen vormend dan wel oriënterend karakter hebben. Een belangrijk criterium bij de indeling van vakken in deze groep is dat bij de beoordeling van deze vakken, waar mogelijk, tevens rekening wordt gehouden met de mogelijkheden van elke leerling.
3. Per leerjaar is bij de invulling van de overgangsnormen aangegeven welke vakken horen bij welke groep;
4. Bij het toepassen van overgangsnormen moet aan achtereenvolgens alle aangegeven criteria (aangegeven bij de overgangsnormen) voldaan worden. Nadat deze toepassing in zijn geheel heeft plaatsgevonden, volgt eventuele stemming over wel of niet bevorderen;
5. Een leerling wordt bevorderd als aan alle criteria, zoals aangegeven in de overgangsnormen, is voldaan. Voor elk leerjaar en niveau zijn deze criteria concreet ingevuld;
6. Niet alleen de beslissing aan het eind van het schooljaar, maar ook de waardering van de overige rapporten, wordt aan de hand van de bevorderingsnormen vastgesteld. Als de waardering volgens de overgangsnormen zodanig moet zijn dat de leerling aan het eind van het schooljaar niet rechtstreeks zou worden bevorderd, worden de ouder(s)/verzorger(s) ook door de mentor op de hoogte gesteld, uiterlijk binnen een week na de betreffende rapportvergadering;
7. Per leerjaar en niveau is in de overgangsnormen aangegeven wanneer een leerling op de overgangsvergadering wordt besproken. Bij zo'n bespreking neemt de overgangsvergadering een besluit over alsnog bevorderen, bevorderen naar het laagste niveau van een dakpanklas¹, bevorderen naar een nog lager niveau, niet bevorderen, uitgesteld bevorderen met één of meer herkansingen na deelname aan de Zomerschool. Bij dit besluit zal naast de beoordeling van de vakken tevens rekening gehouden worden met capaciteiten per vak, algemene vaardigheden, werkhouding, informatie van ouder(s)/verzorger(s)/leerling, bijzondere omstandigheden en verwachting van de lesgevende docenten met betrekking tot de toekomstige ontwikkeling van de leerling.

¹ In leerjaar 1 en 2: klas waarin op ten minste op 2 niveaus wordt lesgegeven

Deel 4

Regels en procedures bij overgangs- en rapportvergadering

1. Het **technisch** voorzitterschap van de overgangs- en rapportvergadering berust bij de teamleider. De teamleider bewaakt de procedure. De mentor zit de vergadering van zijn/haar klas of groep voor;
2. De docenten die aan de betreffende leerling lesgeven, zijn stemgerechtigd;
3. Een docent die in meer dan één vak lesgeeft aan de betreffende leerling, brengt per vak één stem uit;
4. De mentor komt, na vooroverleg met de teamleider, tot een voorstel aan de overgangsvergadering met redenen omkleed. Docenten spreken zich voor of tegen uit bij:
 - bevorderen: naar het hoogste niveau, **waarop is getoetst en lesgegeven**;
 - bevorderen: naar het laagste niveau;
 - uitgesteld bevorderen: met herkansing(en) na deelname Zomerschool;
 - afstromen: naar een niveau lager;
 - doubleren / niet bevorderen.
5. De overgangsvergaderingen zijn beslissingsvergaderingen van alle lesgevende docenten. Voor afwezigheid bij de overgangs- en rapportvergaderingen, anders dan ziekte, is verlof van de teamleider nodig. De betrokken collega draagt er zorg voor dat de betrokken teamleider tevoren van de absentie op de hoogte is, ook bij ziekte;
6. Een docent kan **voorafgaande** aan de overgangsvergadering de teamleider gemotiveerd te kennen geven, niet in staat te zijn zijn/haar stem uit te brengen. De teamleider beslist in overleg met de rector of in dat geval onthouding van stemming is toegestaan;
7. Een docent kan **voorafgaande** aan het inleveren van de cijfers de teamleider gemotiveerd te kennen geven, niet in staat te zijn zijn/haar cijfers te geven. De teamleider beslist in overleg met de rector met de betreffende docent hoe verder gehandeld wordt;
8. Alle besluiten en adviezen worden genomen op basis van een enkelvoudige meerderheid van het aantal uitgebrachte stemmen. Indien de stemmen staken, beslist de technisch voorzitter of diens vervanger;
9. De teamleider kan na overleg met de mentor **voorafgaande** aan de overgangsvergadering beslissen, dat bij een leerling sprake is van bijzondere omstandigheden. Vervolgens neemt de overgangsvergadering een besluit over zaken, zoals gemeld bij punt 4;
10. In alle gevallen waarin de overgangsnormen en regels en procedures bij de overgangsvergadering niet voorzien, beslist de teamleider in samenspraak met de rector;
11. Indien de leerling niet bevorderd is (naar het hoogste niveau), neemt de mentor na de overgangsvergadering binnen 12 uur contact op met de ouder(s)/verzorger(s) van de leerlingen van de mentorklas. Binnen 24 uur na het gesprek met de mentor hebben de ouder(s)/verzorger(s) het recht om revisie aan te vragen naar aanleiding van de door de overgangsvergadering genomen beslissing. Voor het eind van het cursusjaar neemt de overgangsvergadering in deze gevallen een definitieve beslissing;
12. Beroep aantekenen tegen een beslissing van de overgangsvergadering kan zowel door de leerling, ouder(s) / verzorger(s) als de mentor gedaan worden. Dit beroep wordt neergelegd bij de revisiecommissie. De revisiecommissie bestaat uit de rector en twee niet bij de overgangsvergadering betrokken teamleiders. Deze commissie neemt het besluit of het beroep in revisie wordt genomen.

Een besluit tot een revisievergadering kan genomen worden als:

 - een procedurefout is gemaakt;
 - nieuwe, zwaarwegende feiten of omstandigheden met betrekking tot een leerling worden ingebracht,
 - die ten tijde van de eerste besluitvorming nog niet bekend waren.

13. Voor de revisievergadering gelden dezelfde regels en procedures als bij de overgangsvergaderingen.

Overgangsnormen leerjaar 3 havo en 3 vwo

De overgangsnormen worden toegepast op de eindcijfers (afgeronde cijfers, met 0 decimalen). De bevorderingsprocedure gaat op basis van de resultaten van alle vakken.

In principe worden leerlingen aan het eind van het derde leerjaar bevorderd naar het vierde leerjaar.

De leerling heeft het recht van doubleren, mits voldaan aan de regels van de overgangsnormen deel 2, punt 3.

Voorwaarden voor bevordering naar leerjaar 4 havo vanuit 3 havo of 4 vwo vanuit 3 vwo

Een leerling wordt bevorderd naar 4 havo of 4 vwo als:

- voor alle vakken de onafgeronde eindcijfers 6,0 of hoger zijn;
- of in de vakken 1x5 voorkomt en voor de overige vakken de onafgeronde eindcijfers 6,0 of hoger zijn;
- of in de vakken 1x4 voorkomt en het gemiddelde van de onafgeronde eindcijfers van de vakken 6,0 of hoger is;
- of in de vakken 2x5 voorkomen en het gemiddelde van de onafgeronde eindcijfers van de vakken 6,0 of hoger is;
- of in de vakken 1x5 en 1x4 voorkomen en het gemiddelde van de onafgeronde eindcijfers van de vakken 6,0 of hoger is;

Het cijfer voor LO telt niet mee in de berekening van het gemiddelde cijfer, maar moet wel met een voldoende zijn afgerond.

Aanvullende voorwaarden voor bevordering van leerjaar 3 naar leerjaar 4:

- In de vakken Nederlands, Engels en wiskunde mag niet meer dan 1x5 voorkomen, met **uitzondering** van de leerlingen die in havo 4 het profiel **C&M** kiezen, zonder wiskunde. Voor deze leerlingen geldt dat in de vakken Nederlands en Engels niet meer dan 1x5 mag voorkomen.

Voldoet een leerling niet aan één van de bovenstaande voorwaarden, dan wordt hij bespreekgeval. In dat geval beslist de overgangsvergadering. De uitspraak van deze vergadering is bindend.

Aanvullende voorwaarden voor de profiel- en pakketkeuze:

- in het vakkenpakket mag niet meer dan 1x5 (afgerond) gekozen worden;
- voor de keuze van **wi B** in het pakket dient de opstroommodule voor wi B gevolgd te zijn en de toets van de opstroommodule voor wi B dient met ten minste een kwalificatie 'voldoende' te zijn afgerond.

Mocht een leerling niet voldoen aan de aanvullende voorwaarden voor de profiel- en pakketkeuze, dan kan de vergadering beslissen of de leerling alsnog bevorderd kan worden met een andere profiel- of pakketkeuze.

Voorwaarden voor bevordering naar leerjaar 4 mavo vanuit 3 havo

- Bevordering vanuit 3 havo naar 4 mavo is alleen mogelijk bij minder dan 8 tekortpunten (een 5 is één, een 4 is twee en een 3 is drie tekortpunten);
- Alle cijfers boven het cijfer 3 worden met 1 punt verhoogd, daarna worden de normen voor de overgang van 3 mavo naar 4 mavo toegepast;

Binnen 24 uur na het gesprek met de mentor, hebben de ouder(s)/verzorger(s) het recht om revisie te vragen naar aanleiding van de door de overgangsvergadering genomen beslissing. Dit beroep wordt neergelegd bij de revisiecommissie. De revisiecommissie bestaat uit de rector en twee niet bij de overgangsvergadering betrokken teamleiders. Deze commissie neemt het besluit of het beroep in revisie wordt genomen.

Een besluit tot een revisievergadering kan genomen worden als

- een procedurefout is gemaakt;
- nieuwe, zwaarwegende feiten of omstandigheden met betrekking tot een leerling worden ingebracht, die ten tijde van de eerste besluitvorming nog niet bekend waren.

LEER WIJZER! per vakgebied

Vak: Nederlands

Studie: Havo 3 2024-2025

Gebruikte methode : Nieuw Nederlands H3 7^e ed.

Code	LeerWijzer!	Vorm	Duur	Weging %
PW1	<p>Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?</p> <p>Leerdoelen: je kunt verschillende functies van een inleiding en slot herkennen en toepassen in een tekst; je kunt verschillende aandachtstrekkers in een inleiding van een tekst herkennen en gebruiken; je kunt feitelijke en waarderende argumenten herkennen; je kunt argumentatiestructuren herkennen en gebruiken; je kunt de stijlfiguren eufemisme, ironie, understatement en sarcasme herkennen; je kunt tegenargumenten en weerleggingen herkennen en gebruiken; je kunt vaste tekststructuren herkennen en gebruiken; je kunt functies van tekstgedeelten benoemen; je kunt teksten lezen en op basis daarvan een mening vormen.</p> <p>Woordenschat bij deze paragrafen.</p> <p>Vaardigheid: leesvaardigheid</p> <p>Inhoud: Cursus 1 Meer dan lezen § 1 t/m 5, Cursus 4 Taal §2 Stijl, Thema B Stad en Land Lezen §2 functiewoorden</p>	S	45	20
PW2	<p>Leerdoelen: Taal: je weet het verschil tussen Standaardnederlands, dialect en streektaalen; je weet wat etymologie is; je weet waarom woorden in verschillende talen op elkaar lijken; je weet het verschil in verbale en non-verbale communicatie; je weet wat metonymie en synesthesie zijn; je kunt de betekenis van een aantal thematische uitdrukkingen herkennen; je kunt verschillende collocaties herkennen en gebruiken; je weet wat een foneem en fonetiek is; je weet hoe je woorden fonetisch noteert; je weet hoe taal in je hersenen werkt; je weet wat taalstoornissen, versprekingen en malapropismen zijn.</p> <p>Spelling: je kunt trema, apostrof, accenten en cedille op de juiste manier gebruiken; je kunt de meervouds –n bij zelfstandig gebruikte telwoorden en bijvoeglijke naamwoorden goed gebruiken; je kunt de getallen op de juiste manier schrijven; je weet op welke manieren woorden korter kunnen worden geschreven; je kunt komma's, dubbele punten; aanhalingstekens en puntkomma's op de juiste manier gebruiken.</p>	S	45	15

	<p>Vaardigheid: Taalbeheersing</p> <p>Inhoud: Cursus 4 Taal § 1, 3 t/m 8, Cursus 7 Spelling § 1 t/m 6, § 9 herhaling werkwoordspelling.</p>			
PW3	<p>Leerdoelen: je kunt een tekst schrijven op basis van informatie uit verschillende bronnen; je kunt een betoog en een column schrijven.</p> <p>Vaardigheid: Schrijfvaardigheid en Fictie</p> <p>Inhoud: Thema B Stad en Land § 7 Gedocumenteerd schrijven, Thema C Dilemma's § 7 Betoog, Thema D Geluk §5 Column.</p>	S	45	25
PW4	<p>Leerdoelen: je kunt het denken, voelen en handelen van personages beschrijven; je kunt de ontwikkeling van de hoofdpersoon beschrijven; je kunt motieven en symbolen in een verhaal herkennen; je kunt betekenis geven aan motieven en symbolen; je kunt het onderwerp en het thema van een verhaal benoemen; je kunt de stijl van een schrijver beschrijven; je kunt uitleggen waarom een bepaalde stijl je wel of niet aanspreekt; je kunt figuurlijk taalgebruik herkennen, zoals beeldspraak en stijlfiguren (eufemisme, ironie, understatement en sarcasme); je kunt gedichten met een vaste vorm en vrije verzen herkennen; je kunt enjambement, alliteratie en assonantie herkennen.</p> <p>Vaardigheid: Spreekvaardigheid (Fictie)</p> <p>Inhoud: Cursus 3 Fictie § 1 t/m 5. Cursus 4 Taal § 2 Stijl. Materiaal docent.</p>	S	45	20
PW5	<p>Leerdoelen: als PW1 met daarbij; je kunt de hoofdzaken uit een tekst halen; je een schematische samenvatting van (delen van) een tekst maken; je kunt teksten lezen en op basis daarvan een mening vormen over dilemma's.</p> <p>Vaardigheid: Leesvaardigheid</p> <p>Inhoud: Cursus 1 Meer dan lezen § 1 t/m 6, Thema A De wereld ontdekken §3 schematische samenvatting, Thema C Dilemma's §3 lastige keuzes. Woordenschat bij deze paragrafen. Materiaal docent.</p>	S	45	20
<p>Opmerkingen: S = schriftelijke toets M = mondeling HD = handelingsdeel Afhankelijk van de leerbehoefte van de klas kan de docent besluiten bepaalde onderdelen toe te voegen en/of te laten vervallen. Fictie- en portfolio-opdrachten moeten met een voldoende zijn beoordeeld. In H3 moeten er 4 Nederlandstalige boeken naar keuze worden gelezen. De docent moet instemmen met de boekkeuze. Niveau C (14 +) of een D-boek (15+).</p>				

Vak: Frans**Studie: Havo 3 2024-2025**

Code	LeerWijzer!	Vorm	Duur	Weging
	Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?			%
PW1	Methodetoets 1 Leerdoelen: Je kunt het bijvoeglijk naamwoord toepassen en de werkwoorden op –re vervoegen en je kunt de futur herkennen. Je kunt Schrijven over je vrienden en social media. Vaardigheid: schrijfvaardigheid Inhoud: hoofdstuk 1 Grandes Lignes 6e	S	45	10
PW2	Methodetoets 2 Leerdoelen: Je kunt à en de + lidwoord toepassen, je kunt de werkwoorden op –ir vervoegen en je kunt de imparfait en de signaalwoorden herkennen. Je kunt schrijven over je vrije tijd. Vaardigheid: schrijfvaardigheid Inhoud: hoofdstuk 2 Grandes Lignes 6e	S	45	15
PW3	Methodetoets 3 Leerdoelen: Je kunt het lijdend voorwerp als persoonlijk vnv gebruiken en je kunt de passé composé met avoir en être vervoegen. Je kunt schrijven over reizen en accommodatie. Vaardigheid: schrijfvaardigheid Inhoud: hoofdstuk 3 Grandes Lignes 6e	S	45	15
PW4	Luistervaardigheid 1 Leerdoelen: Je kunt de belangrijkste informatie uit korte luisterteksten begrijpen. Vaardigheid: luistervaardigheid Inhoud: kijk- en luistertoetsen cito (kbl/mavo)	S	90	15
PW5	Leesvaardigheid 1 Leerdoelen: Je kunt eenvoudige teksten begrijpen over bekende onderwerpen. Vaardigheid: intensieve leesvaardigheid Inhoud: examenteksten cito (mavo)	S	45	10
PW6	Leesvaardigheid 2 Leerdoelen: Je kunt langere teksten lezen Vaardigheid: extensieve leesvaardigheid Inhoud: 1 of 2 Franse boekjes lezen	S	45	10

PW7	Leesvaardigheid 3 (TW4) Leerdoelen: Je kunt eenvoudige teksten begrijpen over bekende onderwerpen. Vaardigheid: intensieve leesvaardigheid Inhoud: examenteksten cito (mavo)	S	90	15
SO	Leerdoelen: tussentijdse evaluatie Vaardigheid: variabel Inhoud: hoofdstuk 1 t/m 5 Grandes Lignes	S	V	10
Opmerkingen: S = schriftelijk schoolexamen M = mondeling				

Vak: Duits**Studie: Havo 3 2024-2025**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
PW1	Methodetoets "NEUE KONTAKTE" 3 HAVO Leerdoelen: Ik kan de verleden tijd (van), werkwoorden toepassen. Vaardigheid: Schrijfvaardigheid (woordenschat en grammatica) Inhoud: Methodetoets deel A: Kap1	S	45	10
PW2	Leestoets 1 Leerdoelen: Ik kan een boek lezen en vragen daarover beantwoorden Vaardigheid: Leesvaardigheid Inhoud: Een door de docent aangewezen boek.	S	45	10
PW3	Methodetoets "NEUE KONTAKTE" 3 HAVO Leerdoelen: Ik kan zinnen ontleden + voorzetsels van de 3 ^e en 4 ^e nv. Herkennen + modale hulpww. Toepassen (tegenw. En verleden tijd) Vaardigheid: Schrijfvaardigheid (woordenschat en grammatica) Inhoud: Methodetoets deel A: Kap2 + Kap 3	S	45	10
PW4	Luistertoets Leerdoelen: Ik kan de belangrijkste informatie uit korte luisterteksten begrijpen. Vaardigheid: Luistervaardigheid Inhoud: luisterv.heid; Niveau Kader/basis/TL	S	30	10
PW5	Schrijftoets Leerdoelen: Ik kan een schrijfp opdrachten maken bij datgene wat we in de klas behandeld hebben. Vaardigheid: Schrijfvaardigheid Inhoud: Schrijven over onderwerpen die in de hoofstukken in de klas aan bod zijn gekomen	S	45	10
PW6	Methodetoets "NEUE KONTAKTE" 3 HAVO Leerdoelen: Ik kan de informatie uit de DER en EIN groep toepassen. Ik kan de sterke werkw. teg. Tijd toepassen. Vaardigheid: Schrijfvaardigheid (woordenschat en grammatica) Inhoud: Methodetoets deel B: Kap 4 + 5	S	45	15

PW7	Leestoets 2 Leerdoelen: Ik kan de belangrijkste informatie uit teksten halen en de daarbij horende vragen beantwoorden bij verschillende (soorten) leesteksten Vaardigheid: Leesvaardigheid Inhoud: Examenteksten; Niveau Kader/basis/TL	S	90	25
PW8	Mondeling Leerdoelen: Ik kan in het Duits in het kort iets vertellen/presenteren over de onderwerpen die dit schooljaar aan bod zijn gekomen (kleine presentatie (indiv. / 2-tallen)) Vaardigheid: Spreekvaardigheid Inhoud: Ik kan iets over de thema's uit de hoofdstukken van de leermethode vertellen.	M	10	10
Opmerkingen: S = schriftelijk schoolexamen M = mondeling				

Vak: Engels**Studie: Havo 3 2024-2025**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
PW1	Leerdoelen: Ik kan de compounds met some-, any-, every- en no- gebruiken. Verder kan ik de gerund en de to-infinitive toepassen en zinnen vragend en ontkennende maken. Verder kan ik een algemeen gesprek beginnen/voeren en aangeven of ik het (on-)eens ben met iemand. Vaardigheid: Lees- en schrijfvaardigheid Inhoud: Stepping Stones Chapter 1	S	45	10
PW2	Leerdoelen: Ik kan een Engelstalige roman lezen en hierover inhoudelijke vragen beantwoorden. Vaardigheid: Extensieve leesvaardigheid Inhoud: Boektoets	S	45	15
PW3	Leerdoelen: Het vergroten van intensieve leesvaardigheid en het beantwoorden van verschillende analytische vragen bij een tekst. Vaardigheid: Intensieve leesvaardigheid Inhoud: Tekstbegrip	S	45	15
PW4	Leerdoelen: Ik kan de voltooid verleden tijd (past perfect), voorzetsels van tijd en en plaats (prepositions) gebruiken en de bedrijvende en lijdende vorm (active en passive voice) toepassen. Vaardigheid: Lees- en schrijfvaardigheid Inhoud: Stepping Stones Chapter 2	S	45	15
PW5	Leerdoelen: Idioomverwerving van de actieve en passieve woordenschat Vaardigheid: Toepassing idioom Inhoud: Build Up en WaspReporter	S	45	10
PW6	Leerdoelen: Het vergroten van de kijk- en luistervaardigheid Vaardigheid: Luisteren en kijken Inhoud: Kijk- en luistertoets Cito	S	45	15
PW7	Leerdoelen: Het vergroten van intensieve leesvaardigheid en het beantwoorden van verschillende analytische vragen bij een tekst. Vaardigheid: Intensieve leesvaardigheid Inhoud: Tekstbegrip	S	60	15
SO	Gemiddelde van alle overhoringen	S	15	5

Opmerkingen:

SO = schriftelijke overhoring

S = schriftelijk schoolexamen

PO = praktische opdracht

P = practicum

M = mondeling

De toetsen zijn niet herkansbaar.

Vak: Geschiedenis**Studie: Havo 3 2024-2025**

Gebruikte methode: Geschiedenis Werkplaats Havo 3 (GWP H3)

Code	LeerWijzer!	Vorm	Duur	Weging
	Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?			%
PW1	Thema 1 – De Eerste Wereldoorlog Leerdoelen: Je kunt oorzaken, aanleiding, verloop en nasleep van de Eerste Wereldoorlog (1914-1918) herkennen, beschrijven en uitleggen aan de hand van specifieke ontwikkelingen en gebeurtenissen. Leerstof: GWP H1	S	45	25
PW2	Thema 2 – Het Interbellum Leerdoelen: Je kunt de belangrijkste ontwikkelingen in het interbellum herkennen, beschrijven en uitleggen aan de hand van specifieke ontwikkelingen en gebeurtenissen. Centraal staan de opkomst van de totalitaire ideologieën in Europa (in het bijzonder in Duitsland) en de oorzaken en gevolgen van de economische crisis van de jaren dertig. Leerstof: GWP H2	S	45	25
PW3	Thema 3 – De Tweede Wereldoorlog Leerdoelen: Je kunt oorzaken, verloop en nasleep van de Tweede Wereldoorlog in Europa en de wereld herkennen, beschrijven en uitleggen. Binnen de stof vallen ook de gevolgen van de Duitse bezetting van Nederland en de holocaust. Leerstof: GWP H3	S	45	25
PW4	Thema 4 – De Koude Oorlog Leerdoelen: Je kunt de belangrijkste ontwikkelingen in de periode na de Tweede Wereldoorlog herkennen, beschrijven en uitleggen aan de hand van specifieke ontwikkelingen en gebeurtenissen. Centraal staan onder meer de Koude Oorlog en dekolonisatie. Leerstof: GWP: H4	S	45	25
	SO's / PO's			

Opmerking:

Tijdens elke toets staan naast de behandelde stof historische vaardigheden centraal:

- Je kunt omgaan met diverse historische bronnen (tekst, beeld) uit of over de behandelde periode: je kunt informatie uit bronnen halen en de inhoud van bronnen beoordelen.
- Je kunt verbanden leggen tussen de geleerde historische feiten en ontwikkelingen onderling en tussen de geleerde stof en nieuwe historische informatie of bronnen.
- Je kunt onderscheid maken tussen oorzaken en gevolgen, feiten en meningen, continuïteit en verandering en deze termen toepassen op de geleerde stof.

Je kunt je uitleg of conclusie met (historische) argumenten ondersteunen.

Vak: Aardrijkskunde**Studie: Havo 3 2024-2025**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
PO1	Hoofdstuk 1: Globalisering Leerdoelen: <ul style="list-style-type: none">• Verband kunnen leggen tussen globalisering en een onderdeel van de voedselindustrie.• Begrippen en invalshoeken over globalisering begrijpelijk uit kunnen leggen Vaardigheid: <ul style="list-style-type: none">• Informatie kort samenvatten in een PowerPoint• Presenteren aan de klas Inhoud: Presenteer een invalshoek binnen de globalisering aan de klas	PO		10
PW1	Hoofdstuk 1: Globalisering Leerdoelen: <ul style="list-style-type: none">• De verschillen kennen tussen economische, sociaal-culturele en politieke globalisering.• Uit kunnen leggen hoe Nederland verbonden is met de rest van de wereld vanuit verschillende dimensies.• Nadelen kunnen benoemen en uitleggen van globalisering en deze kunnen koppelen aan doelgroepen en/of regio's. Vaardigheid: <ul style="list-style-type: none">• Samenhang zien tussen atlaskaarten en andere gegevens.• Switchen tussen de verschillende schaalniveaus waar het gaat om oorzaken en gevolgen van globalisering Inhoud: hoofdstuk 1	S	45	20
PW2	Hoofdstuk 2: Duurzame ontwikkeling Leerdoelen: <ul style="list-style-type: none">• Begrijpen van de relatie tussen groei van de wereldbevolking en welvaart en de noodzaak tot duurzame ontwikkeling.• Inzicht krijgen in de mate van duurzaamheid in je eigen leven en de impact daarvan elders.• Gevolgen van niet-duurzame ontwikkeling kunnen noemen, liefst zo actueel mogelijk.	S	45	20

	<ul style="list-style-type: none"> • Link tussen armoede en duurzame ontwikkeling weten te leggen. • Kennis maken met concrete voorbeelden van duurzame ontwikkeling en deze kritisch kunnen beoordelen op hun bijdrage aan duurzame ontwikkeling. <p>Vaardigheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • Duurzame ontwikkeling vanuit verschillende geografische dimensies kunnen aanvliegen. <p>Inhoud: hoofdstuk 2</p>			
PO2	<p>Hoofdstuk 3: Europese Unie</p> <p>Leerdoelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Europa kunnen indelen op het gebied van economie, migratie, veiligheid en demografie. <p>Vaardigheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Verwerken van achtergrondinformatie over een keuzeregio binnen Europa in infographic. <p>Inhoud: Infographic invalshoek regio</p>	S		10
PW3	<p>Hoofdstuk 3: Europese Unie</p> <p>Leerdoelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begrijpen hoe je Europa kunt indelen op het gebied van economie, migratie, veiligheid en demografie. • Begrijpen hoe de welvaart van invloed is op de migratie, veiligheid en demografie. • Begrijpen waarom migratiepatronen aan veranderingen onderhevig zijn. • Begrijpen waarom er conflicten aanwezig zijn of dreigen te ontstaan. • Begrijpen hoe demografische vraagstukken van invloed kunnen zijn op migratie, economie en veiligheid. <p>Vaardigheid:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kunnen wisselen van schaalniveau m.b.t. de leerdoelen. • Atlaskaarten analyseren op de gebieden migratie, veiligheid en demografie. • Bevolkingsdiagrammen aflezen en koppelen aan het eerste leerdoel. <p>Inhoud: hoofdstuk 3</p>	S	45	20

PW4	<p>Hoofdstuk 4: Grondstoffen</p> <p>Leerdoelen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Begrijpen dat de atmosfeer, de ligging van de continenten en het leven tegelijkertijd veranderden. • Begrijpen hoe bodemlagen en fossielen informatie geven over de geologie. • Begrijpen hoe de vorming verschillende delfstoffen werken. • Begrijpen waarom de winning van fossiele brandstoffen kan verschillen. • De afhankelijkheid van Europa begrijpen m.b.t. delfstoffen. <p>Vaardigheid</p> <ul style="list-style-type: none"> • M.b.v. atlaskaarten vindplaatsen van delfstoffen kunnen koppelen aan de leerdoelen. • M.b.v. bodemdoorsneden een koppeling kunnen maken naar de leerdoelen. <p>Inhoud: hoofdstuk 4</p>	S	45	20
<p>Opmerkingen: S = schriftelijk schoolexamen PO = praktische opdracht P = practicum M = mondeling</p>				

Vak: Economie**Studie: Havo 3 2024-2025**Lesmethode: Pincode onderbouw Havo 7de editie

Code	LeerWijzer!	Vorm	Duur	Weging
	Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?			%
PW1	Hoofdstuk 1 'Jouw financiën' Hoofdstuk 2 'De rol van geld' Leerdoelen: De leerling kan: <ul style="list-style-type: none">• Verschillende soorten behoeftes benoemen• Het verband leggen tussen behoeftes, middelen en schaarste• Uitleggen op welke manieren je in behoeftes kunt voorzien• Voorbeelden geven hoe middelen alternatief aangewend kunnen worden• Het verschil uitleggen tussen dagelijkse uitgaves, vaste lasten en incidentele uitgaves• Verschillende soorten inkomens onderscheiden• Een begroting opstellen• Een oplossing aandragen om een begroting sluitend te maken• Een budgetlijn tekenen• Uitleggen wanneer een budgetlijn verschuift• Het verschil tussen directe en indirecte ruil benoemen• De drie geldfuncties benoemen en onderscheiden• Uitleggen dat de geldhoeveelheid bestaat uit chartaal en giraal geld• Uitleggen wat het verschil is tussen de extrinsieke en intrinsieke waarde van geld• Echtheidskenmerken van geld benoemen• Oorzaken van inflatie noemen• Uitleggen dat inflatie invloed heeft op de koopkracht• De verandering van koopkracht berekenen	PW	45	15

PW2	<p>Hoofdstuk 3 ‘Omgaan met geld’</p> <p>Leerdoelen:</p> <p>De leerling kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitleggen dat mensen verschillende financiële beslissingen nemen in hun levensloop • De verschillende spaarmotieven benoemen • Uitleggen wat rente is en hoe je ermee rekent • Het verschil tussen enkelvoudige en samengestelde rente benoemen • Rekenen met enkelvoudige rente • Rekenen met samengestelde rente • Het verschil tussen nominale en reële rente uitleggen • De verschillende leenmotieven noemen en uitleggen • De kredietkosten berekenen • Uitleggen wat het risico van lenen is • Verschillende soorten leningen beschrijven • Uitleggen wat een verzekering is • Berekenen hoeveel een verzekering kost • Het risico op schade berekenen • Uitleggen waarom sommige verzekeringen verplicht zijn • Uitleggen welke risico’s er aan verzekeringen zitten en hoe verzekeraars daarmee omgaan 	PW	45	20
PW3	<p>Hoofdstuk 4 ‘Produceren’</p> <p>Hoofdstuk 5 ‘Een eigen bedrijf’</p> <p>Leerdoelen:</p> <p>De leerling kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitleggen wat het verband is tussen consumeren en produceren • Uitleggen dat er waarde wordt toegevoegd door productiefactoren in te zetten • Onderscheiden welke soorten bedrijven er zijn • Uitleggen hoe arbeidsproductiviteit kan worden verhoogd en deze berekenen • Uitleggen waarom produceren geld kost • Het verschil tussen constante en variabele kosten uitleggen • Verschillende bedrijfskosten benoemen • Afschrijvingskosten berekenen • De omzet van een bedrijf berekenen • De kostprijs en verkoopprijs berekenen • De verkoopprijs inclusief en exclusief BTW berekenen • De bruto- en nettowinst berekenen 	PW	45	15

	<ul style="list-style-type: none"> • Uitleggen wat de voor- en nadelen van ondernemen zijn • Uitleggen waaruit een ondernemingsplan bestaat • Een investeringsbegroting opstellen • Een financieringsbegroting opstellen • Een balans opstellen en balansposten benoemen • Uitleggen wat marketing is • De marketingmix uitleggen en toepassen <p>Uitleggen wat een marktaandeel is en deze berekenen</p>			
PW4	<p>Hoofdstuk 6 ‘De markt produceert’</p> <p>Leerdoelen:</p> <p>De leerling kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Uitleggen dat de vraag afhangt van de betalingsbereidheid • Rekenen met een vraagfunctie • Een vraaglijn tekenen • Uitleggen welke factoren invloed hebben op de vraag • Uitleggen dat het aanbod afhangt van de verkoopbereidheid • Rekenen met een aanbodfunctie • Een aanbodlijn tekenen • Uitleggen welke factoren invloed hebben op het aanbod • Uitleggen wat het verschil is tussen concrete en abstractie markten • De evenwichtsprijs en evenwichtshoeveelheid berekenen • Vraag- en aanbodoverschot berekenen 	PW	45	20
PW5	<p>Hoofdstuk 7 ‘De overheid produceert’</p> <p>Leerdoelen:</p> <p>De leerling kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Omschrijven hoe de overheid is georganiseerd • Met voorbeelden uitleggen wat (quasi-) collectieve goederen zijn • Met voorbeelden uitleggen hoe de overheid ingrijpt bij positieve en negatieve externe effecten • Omschrijven wat de rijksbegroting inhoudt • Benoemen wat de belangrijkste inkomsten van de overheid zijn • Omschrijven wat de belangrijkste uitgaves van de overheid zijn • Uitleggen wat een begrotingstekort en begrotingsoverschot is 	PW	45	15

	<ul style="list-style-type: none"> • Uitleggen waarom Nederland gebaat is bij het zich houden aan de Europese begrotingsregels • Rekenen met indexcijfers 			
PW6	<p>Hoofdstuk 8 'Wereldhandel'</p> <p>Leerdoelen:</p> <p>De leerling kan:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voorbeelden van internationale handel noemen • Met voorbeelden uitleggen wat voor- en nadelen van export zijn • Met voorbeelden uitleggen wat voor- en nadelen van import zijn • Uitleggen dat je soms geld moet wisselen en wat de nadelen daarvan zijn • De wisselkoers van een valuta berekenen • Uitleggen waarom een wisselkoers kan stijgen of dalen • Uitleggen wat argumenten zijn voor en tegen vrije handel • Voorbeelden van protectiemaatregelen noemen <p>Uitleggen wat een vrijhandelszone is en een handelsoorlog</p>	PW	45	15
<p>Opmerkingen:</p> <p>PW = schriftelijk proefwerk</p> <p>SO = schriftelijke overhoring</p> <p>Het aantal lessen is indicatief en gebaseerd op de jaarplanning en ervaringen uit het verleden. Extra lesruimte zal ingezet worden ter verdieping en verbreding van de aangeboden lesstof.</p>				

Vak: Wiskunde**Studie: Havo 3 2024-2025**

Code	LeerWijzer! Wat leer ik en welke doelen bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
PW1	Getal&Ruimte H1 en H8: Lineaire problemen en allerlei verbanden: <ul style="list-style-type: none">• Omgaan met lineaire problemen, vergelijkingen en verbanden tussen tabel, grafiek en formule:• Omgaan met procenten, verband leggen met de exponentiele groei, herkennen van hogere machtsfuncties en het toepassen van omgekeerd evenredig verband.	S/D	45	15
PW2	Getal&Ruimte H5: Algebraïsche vaardigheden <ul style="list-style-type: none">• Omgaan met haakjes, breuken, machten, wortels, variabelen vrijmaken en werken met vergelijkingen met twee variabelen	S/D/	45	15
PW3	Getal&Ruimte H4 en H9: Statistiek, procenten, spreiding kans en tellen <ul style="list-style-type: none">• Omgaan met procenten, inter- en extrapoleren, centrummaten, diagrammen telsystemen	S/PO/ D	45	20
PW4	Getal&Ruimte H2 en H7: Gelijkvormigheid, hellingen en goniometrie <ul style="list-style-type: none">• Omgaan met verhoudingstabellen, kruisproducten, gelijkvormige driehoeken, bijzondere driehoeken en lijnen.• Berekeningen uitvoeren in driehoeken met SOS CAS TOA	S/D	90	25
PW5	Getal&Ruimte H3 en H6: Kwadratische problemen, vergelijkingen en ongelijkheden <ul style="list-style-type: none">• Op verschillende manieren oplossen van kwadratische vergelijkingen• Kwadratische ongelijkheden oplossen m.b.v. grafieken en noteren in intervalnotatie	S/D	90	25

Opmerkingen:

N.B. de eerder behandelde basisvaardigheden kunnen in iedere toets terugkomen.

S = schriftelijk schoolexamen

D = digitaal

PO = praktische opdracht

P = practicum

M = mondeling

Vak: Natuurkunde

Studie: Havo 3 2024-2025

Code	LeerWijzer!	Vorm	Duur	Weging
	Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?			%
PW1	Leerdoelen: inzicht in de verschillen tussen spanning, stroom en energie en ook het verband tussen deze grootheden Vaardigheid: werken met schakelingen, schakelschema's tekenen, berekeningen Inhoud: elektriciteit (H1 + H5)	S	45	20
PW2	Leerdoelen: inzicht in krachten en momenten Vaardigheid: krachten tekenen, berekeningen Inhoud: krachten (H2)	S	45	15
PW3	Leerdoelen: inzicht in het gebruik van energie Vaardigheid: werken met energiestroomschema's, berekeningen Inhoud: warmte en energie (H3)	S	45	15
PW4	Leerdoelen: Inzicht in verschillende soorten straling. Zowel zichtbaar licht als elektromagnetische straling. Vaardigheid: Werken met lenzen en spiegels. Inhoud: Straling (H6)	S	45	15
PW5	Leerdoelen: inzicht in het verband tussen kracht en beweging Vaardigheid: werken met diagrammen (plaats-tijd en snelheid-tijd), berekeningen Inhoud: kracht en beweging (H4)	S	45	20
SO1	Elektriciteit	S	variabel	5
SO2	Krachten	S	variabel	5
SO3	Warmte en energie	S	variabel	5

Opmerkingen:

S = schriftelijk schoolexamen

PO = praktische opdracht

P = practicum

M = mondeling

Hoe leer ik voor de proefwerken Natuurkunde?

1. Begin tijdig met de voorbereiding van het proefwerk (tenminste 1 week van tevoren starten).
2. Maak voor jezelf een samenvatting met daarin de belangrijkste begrippen, regels, formules, aanpakken, etc.. en leer deze samenvatting uit je hoofd.
3. Oefen door opdrachten te maken en voor jezelf na te kijken (zo kijk je of het geleerde kan herkennen en kan toepassen.).
 - Maak b.v. de Afsluiting, (dit is de Test Jezelf) van de hoofdstukken en kijk deze voor jezelf na!

- Maak b.v. lastige vragen en kijk deze voor jezelf na!
4. Kom je niet uit sommige opdrachten of begrijp je ze niet à bestudeer deze theorie dan extra goed en kijk waar het probleem ligt.
 5. Iedereen is welkom voor maatwerk Natuurkunde (vragenuurtje).
- GEEN GOEDE AANPAK:** HET DOORLEZEN VAN DE TEKST, HET ALLEEN LEREN VAN DE SAMENVATTING OF 1 DAG VAN TEVOREN LEREN als voorbereiding voor de toets!

Vak: Scheikunde

Studie: Havo 3 2024-2025

Code	LeerWijzer!	Vorm	Duur	Weging
	Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?			%
PW1	Chemie Overal 3 HAVO H1 "Scheikunde is Overal"	S	45	15
PW2	Chemie Overal 3 HAVO H2 "Bouwstenen van stoffen"	S	45	15
PW3	Chemie Overal 3 HAVO H3 "Chemische Reacties"	S	45	15
PW4	Chemie Overal 3 HAVO H4 "Reacties en Energie"	S	45	15
PW5	Chemie Overal 3 HAVO H5 "Mengsels"	S	45	15
PW6	Chemie Overal 3 HAVO H6 "Indeling van stoffen"	S	90	15
	Chemie Overal 3 HAVO H7 "Koolstofchemie"			
SO	Atomen, Symbolen en Molecuulformules	S	2x15	5
PO	Praktische Opdracht "Titratie"	PO	variabel	5
Opmerkingen: S = schriftelijke toets PO = praktische opdracht				

Hoe leer ik voor de proefwerken scheikunde?

1. Begin tijdig met de voorbereiding van het proefwerk (c.a. 1 week van tevoren starten).
2. Maak voor jezelf een samenvatting met daarin de belangrijkste begrippen, regels, formules, aanpakken, etc.. en leer deze samenvatting uit je hoofd.
(tip: je mag altijd je samenvatting ter controle aan de docent laten zien).
3. Oefen door opdrachten te maken en voor jezelf na te kijken (zo kijk je of het geleerde kan herkennen en kan toepassen.).
 - Maak b.v. de Afsluiting van de hoofdstukken en kijk deze voor jezelf na!
 - Maak b.v. lastige B of C vragen en kijk deze voor jezelf na!
4. Kom je niet uit sommige opdrachten of begrijp je ze niet? bestudeer deze theorie dan extra goed en kijk waar het probleem ligt.
5. Iedereen is welkom voor maatwerk scheikunde (vragenuurtje).

GEEN GOEDE AANPAK: HET DOORLEZEN VAN DE TEKST, HET ALLEEN LEREN VAN DE SAMENVATTING OF 1 DAG VAN TEVOREN LEREN als voorbereiding voor de toets!

Welke doelen bereik ik voor scheikunde?

<p>PW1</p>	<p><u>Chemie Overal 3 HAVO H1 “Scheikunde is Overal”</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Je weet wat stofeigenschappen en stofconstanten zijn en je kunt hiermee werken. - Je kunt berekeningen met de dichtheidsformule uitvoeren. - Je herkent de meest voorkomende gevarenpictogrammen en je kunt uitleggen wat ze betekenen. - Je weet welke verschillende soorten vlammen er met de gasbrander mogelijk zijn en je kunt hiermee veilig werken. - Je kunt aangeven wat handelingen, waarnemingen en conclusies zijn bij het doen van experimenten. - Je kunt de fasen en de faseveranderingen benoemen - Je kunt met de faselijn werken om te beslissen of een stof vast, vloeibaar of gasvormig is bij een bepaalde temperatuur. - Je kunt het verschil tussen een zuivere stof en een mengsel op micro en macro niveau uitleggen. - Je kunt de mengsels oplossing, suspensie, emulsie, nevel, rook en schuim beschrijven, van elk een voorbeeld geven en van elkaar onderscheiden.
<p>PW2</p>	<p><u>Chemie Overal 3 HAVO H2 “Bouwstenen van Stoffen”</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Je kunt uitleggen wat wordt verstaan onder micro- en macroniveau en je kan met deze begrippen werken in relatie tot deeltjes/moleculen/atomen - Je begrijpt hoe het Periodiek Systeem is opgebouwd en je kent van een aantal atoomsoorten de naam en het symbool - Je weet dat metalen een aantal gemeenschappelijke eigenschappen hebben en begrijpt het verschil tussen edele en onedele metalen. - Je kent de molecuulformules en namen van een aantal verbindingen en elementen en kan zelf ook een molecuulformule opstellen. - Je kan het massapercentage van een atoomsoort in een verbinding berekenen. - Je kan de bouw van een atoom met het atoommodel van Rutherford beschrijven en tekenen.
<p>PW 3</p>	<p><u>Chemie Overal 3 HAVO H3 “Chemische Reacties”</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Je kan uitleggen wat een chemische reactie is en voor een chemische reactie een kloppende reactievergelijking opstellen. - Je kan een massaverhouding uitrekenen aan de hand van een kloppende reactievergelijking en hiermee rekenen. - Je kunt uitleggen wat wordt bedoeld met het begrip energie-effect en je kan dit verbinden aan de begrippen exotherm, endotherm en reactietemperatuur.
<p>PW 4</p>	<p><u>Chemie Overal 3 HAVO H4 “Reacties en Energie”</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Je kan de drie voorwaarden voor verbranden noemen. - Je kan de kloppende reactievergelijkingen van de verbranding van een aantal elementen en verbindingen opstellen. - Je kunt het verschil tussen een onvolledige en volledige verbranding uitleggen en aangeven waarom een onvolledige verbranding gevaarlijk kan zijn. - Je kan toelichten met welke reagentia je de verbrandingsproducten water, koolstofdioxide en zwaveldioxide kunt aantonen en welke waarneming je daarbij doet. - Je kunt een de drie soorten ontledingsreacties herkennen en hiervan een kloppende reactievergelijking opstellen. - Je kan m.b.v. een kloppende reactievergelijking en de massaverhouding overmaat berekeningen herkennen en je kan hier aan rekenen.

PW 5	<p><u>Chemie Overal 3 HAVO H5 “Mengsels”</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Je kunt de scheidingsmethoden bezinken, filtreren, extraheren, indampen destilleren en adsorberen uitleggen, toepassen en van elkaar onderscheiden. - Je kunt het begrip rendement toelichten en ermee rekenen. - Je kunt het begrip oplosbaarheid uitleggen en berekeningen met oplosbaarheden aan verzadigde en onverzadigde oplossingen uitvoeren. - Je kunt berekeningen uitvoeren met de dichtheid en met massa en volume percentages.
PW 6	<p><u>Chemie Overal 3 HAVO H6 “Indeling van stoffen”</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Je kunt stoffen aan de hand van een formule en het periodiek systeem onderverdelen in metalen, zouten en moleculaire stoffen en vervolgens uitleggen uit welke bouwsteentjes (moleculen, ionen, atomen) deze stoffen zijn opgebouwd. <p><u>Chemie Overal 3 HAVO H7 “Koolstofchemie”</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Je kunt de structuurformules van moleculen tekenen met behulp van de covalenties. - Je kunt de begrippen isomerie, vertakt, onvertakt, verzadigd en onverzadigd uitleggen en hiermee werken. - Je kunt globaal de destillatie van ruwe aardolie beschrijven en het omzetten hiervan tot geschikte brandstoffen. - Je kunt de begrippen monomeer, polymeer, polymerisatie, thermoplast en thermoharder uitleggen. - Je kent de algemene formules van alkanen en alkenen en je kunt hiermee werken. - Je kunt de systematische namen of structuurformules geven van alkanen, alkenen, halogeenalkanen en alkanolen
SO	<p><u>Atomen, Symbolen en Molecuulformules</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Je kan de symbolen van een aantal atoomsoorten voorzien van een naam. - Je kan de namen van een aantal atoomsoorten voorzien van een symbool. - Je kan een aantal molecuulformules voorzien van een naam. - Je kan een aantal namen van verbindingen voorzien van een molecuulformule.
PO	<p><u>Praktische Opdracht</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Je kan zelfstandig veilig een experiment uitvoeren en tijdens de uitvoering relevante waarnemingen noteren. - Je kan zelfstandig de resultaten van een experiment verwerken tot een verslag opgebouwd volgens de aangegeven richtlijnen. - Je kan kritisch terugkijken op de uitvoeringsfase van je uitgevoerde experiment.

Vak: Biologie**Studie: Havo 3 2024-2025**

Code	LeerWijzer! Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?	Vorm	Duur	Weging %
PW1	Leerdoelen: <ul style="list-style-type: none">• Je kent de verschillende organen van planten.• Je kunt het proces van fotosynthese beschrijven en kent het belang hiervan voor het leven op aarde. Vaardigheid: <ul style="list-style-type: none">• biologisch tekenen• microscopie Inhoud: thema 1 BvJ vmbo GT deel 4a	S	45	25
PW2	Leerdoelen: <ul style="list-style-type: none">• Je kent verschillende voedingsstoffen en hun functie• Je kent de verteringsorganen en hun werking Vaardigheid: <ul style="list-style-type: none">• het maken en uitvoeren van een werkplan Inhoud: thema 4 BvJ vmbo GT deel 4b	S	45	25
PO1	Leerdoelen: <ul style="list-style-type: none">• Je kent het ademhalingsstelsel van mens en dier• Je kent de samenstelling van lucht en welke rol ingeademde stoffen speelt in een organisme Vaardigheid: <ul style="list-style-type: none">• het schrijven van een natuurwetenschappelijk verslag Inhoud: thema 5 BvJ vmbo GT deel 4b	PO	Ad. 1	25
PW3	Leerdoelen: <ul style="list-style-type: none">• Je kent het begrip homeostase en weet hoe de organen in je lichaam hier zorg voor dragen• Je weet hoe het afweersysteem werkt en welke rol vaccinaties hierin kunnen spelen Inhoud: thema 7 BvJ vmbo GT deel 4b	S	45	25
Opmerkingen: S = schriftelijke toets PO = praktische opdracht				

¹ de tijd die je besteed aan de opdracht is indicatief en zal per groep verschillen.

Vak: Beeldende Vorming**Studie: Havo 3 2024-2025**

Code	LeerWijzer!	Vorm	Duur	Weging %
PO1	Kunst & reisverhalen Leerdoelen: maakstrategieën, denkstrategieën, artistieke expressie, kunst- en cultuurhistorische contexten, tonen en delen van eigen werk. Vaardigheid: Leerlingen leren zich op een eigen manier in een artistieke vorm uit te drukken. Ze leren de zeggingskracht van hun werk te vergroten. Inhoud: Een <u>beeldend</u> reisverslag vanuit je eigen <u>perspectief</u> of die van een ander.	PO	630	22
PO2	Kunst & beeldtaal Leerdoelen: maakstrategieën, denkstrategieën, artistieke expressie, functies van kunst, kunst- en cultuurhistorische contexten, tonen en delen van eigen werk. Vaardigheid: Leerlingen gebruiken creatieve maak- en denkstrategieën bewust om te scheppen, improviseren, ontwerpen, creëren en samen te stellen en kunnen keuzes beargumenteren. Om het proces vast te leggen verzamelen ze de experimenten en documenteren het artistiek-creatief proces. Inhoud: Vanuit een <u>statement</u> een <u>sculptuur</u> maken.	PO	630	22
PO3	Kunst & architectuur Leerdoelen: maakstrategieën, denkstrategieën, artistieke expressie, artistieke technieken, kunst- en cultuurhistorische contexten, tonen en delen van eigen werk. Vaardigheid: Leerlingen leren vraagstukken op het snijvlak van vakken vanuit verschillende perspectieven te onderzoeken. Ze leren al makend probleemstellingen formuleren, oplossingen te bedenken en een standpunt in te nemen. Inhoud: Een <u>prototype</u> maken van een gebouw waarbij het uitgangspunt de <u>context</u> is.	PO	630	22

PO4	<p>Kunst & Klassieken</p> <p>Leerdoelen: maakstrategieën, denkstrategieën, artistieke expressie, artistieke technieken, kunst- en cultuurhistorische contexten, tonen en delen van eigen werk.</p> <p>Vaardigheid: Leerlingen gebruiken creatieve maak- en denkstrategieën bewust om te scheppen, improviseren, ontwerpen, creëren en samen te stellen en kunnen keuzes beargumenteren. Om het proces vast te leggen verzamelen ze de experimenten en documenteren het artistiek-creatief proces.</p> <p>Inhoud: Met <u>mixed-media technieken</u> een tweedimensionaal werk maken waarin de <u>Klassieke Oudheid</u> en <u>graffiti</u> worden gecombineerd.</p>	PO	630	22
PW1	<p>Kunst & Klassieken</p> <p>Leerdoelen: denkstrategieën, kunst- en cultuurhistorische contexten en functies van kunst.</p> <p>Vaardigheid: leerlingen leren kunst- en cultuurhistorische contexten bevragen, onderzoeken en begrijpen. Ze onderzoeken erfgoed en analyseren genres, stijlen en stromingen in en vanuit verschillende disciplines.</p> <p>Inhoud: schriftelijke toets over de Klassieke Oudheid.</p>	PW	45	12
<p>Opmerkingen: PW = proefwerk PO = praktische opdracht</p>				

Vak: Muziek**Studie: Havo 3 2024-2025**

Code	Leer Wijzer!	Vorm	Duur	Weging
PO1	<p>Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?</p> <p>Leerdoel: Individueel musiceren instrument 1.</p> <p>Het individueel bespelen van een muziekinstrument [<i>Keuze uit: Piano/Keyboard - gitaar - drumstel</i>].</p> <p>Inhoud: De leerling krijgt les in de grondbeginselen van het bespelen van de piano/keyboard, gitaar of keyboard. Het te spelen muziekstukje is gebaseerd op de muziektheorie. Praktische toepassing van notenkennis en de grondbeginselen van de muziektheorie op het instrument.</p> <p>Vaardigheid: De leerling kan zelfstandig en in de maat een kort, gevorderd speelstuk laten horen met daarin melodische en ritmische patronen. Eventueel met daarin verwerkt enkele voortekens. Ontwikkelen muzikaal gehoor.</p> <p>* Schrijven van kort reflectieverslag maakt deel uit van deze PO.</p>	PO	5	15
PO2	<p>Leerdoel: Klassikaal musiceren.</p> <p>Het gezamenlijk uitvoeren in de klas van een ritmisch en/of melodisch speelstuk.</p> <p>Inhoud: De leerling krijgt les in de grondbeginselen van het bespelen van diverse instrumenten. Dit betreft zowel gestemd slagwerk als ongestemd slagwerk, piano/keyboard, gitaar en drums. Het te spelen muziekstukje is gebaseerd op de muziektheorie. Praktische toepassing van notenkennis en de grondbeginselen van de muziektheorie.</p> <p>Vaardigheid: De leerling kan zelfstandig op een instrument spelen met klasgenoten. Het speelstuk is kort, redelijk eenvoudig tot gevorderd en heeft redelijk eenvoudige melodische en ritmische patronen. Eventueel met daarin verwerkt enkele voortekens. Ontwikkelen muzikaal gehoor.</p>	PO	5	30

	<p>* De leerling krijgt voor deze opdracht 2 cijfers: een individueel + een groeps cijfer. Dit resulteert in één totaalcijfer voor deze opdracht.</p> <p>** Er wordt mondeling gereflecteerd op deze opdracht.</p>			
PO3	<p>Leerdoel: Componeren.</p> <p>Inhoud: Leren in stappen hoe een compositie kan worden gemaakt en hoe het eindproduct kan worden gepresenteerd.</p> <p>Vaardigheid: De leerling kan in een kleine groep (2- t/m 4-tal) een eigen muzikaal idee bedenken, maken en presenteren aan klasgenoten [<i>Artistieke expressie</i>].</p> <p>* Er wordt mondeling gereflecteerd op deze opdracht.</p>	PO	10	15
PO4	<p>Leerdoel: Presentatie geven.</p> <p>Inhoud: Informatie verzamelen over een artiest of band of een ander onderwerp welke gerelateerd is aan muziek. Deze informatie filteren en beschrijven in een document (zowel tekst + eventuele afbeeldingen). Als afsluiting geeft de leerling een korte presentatie over de gekozen artiest of band (of muziek gerelateerd onderwerp). De gegeven presentatie wordt ondersteund middels een door de leerling gemaakte PowerPoint.</p> <p>Vaardigheid: De leerling kan alleen of in een kleine groep (2- of 3-tal) een kort werkstuk maken van een artiest of band (of muziek gerelateerd onderwerp) en deze informatie in een korte presentatie voor de klas presenteren aan klasgenoten [<i>Tonen en delen van eigen werk</i>].</p> <p>* Er wordt mondeling gereflecteerd op deze opdracht.</p>	PO	10	15

S1	<p>Leerdoel: Digitoets.</p> <p>Inhoud: Gebaseerd op hoofdstuk 5 + een selectie uit H6 + H7 en H8 uit de digitale methode Beats'nBits.</p> <p>Vaardigheid: De leerling heeft in dit semester theoretische kennis opgedaan en kan deze kennis reproduceren en toepassen. Ontwikkelen muzikaal gehoor [<i>Het reproduceren van kennis en het tonen van inzicht</i>].</p>	S	35	25
<p>Opmerkingen: PO = Praktische Opdracht S = Schriftelijke toets die ook digitaal kan worden afgenomen.</p>				

Vak: Lichamelijke Opvoeding

Studie: Havo 3 2024-2025

Code	LeerWijzer!	Cat.*	Vorm	Duur	Weging
	Hoe leer ik, wat leer ik en welk doel bereik ik?				%
LO1	Spel: volleybal of basketbal	V, C, K	P	V	25
LO2	Turnen: springen	V, S, Z	P	V	25
LO3	Atletiek foto opdracht	S, K	P	V	25
LO4	Conditie: RSG-run of shuttleruntest	V, K	P	V	25

Leerlingen gaan elke periode aan de slag met 1 of meerdere sportonderdelen die passen bij de locatie en tijd van het jaar. In de eerste periode tot aan de herfstvakantie vinden de lessen buiten plaats. Daarna volgen 3 periodes waarbij we op verschillende locaties, binnen gaan sporten. Aan het einde van het schooljaar gaan we weer naar buiten. Om het leerproces in kaart te brengen maken we gebruik van niveaukaarten, die leerlingen voorafgaand en tijdens de lessen besproken worden. De beoordeling is in alle gevallen middels een G, V of O.

*Categorie:

V, Vaardigheden.

Bij elke sport kijken we naar het niveau van bewegen ten opzichte van andere kinderen. Vaardigheden die op meerdere niveaus aangeboden worden. We maken in de niveaukaarten onderscheid tussen tactische en technische vaardigheden. Doordat sommige sporten behoorlijk complex zijn, komen leerlingen alleen toe aan eenvoudige technische en tactische (individuele) taken, waar anderen juist de techniek beheersen en daardoor ook in staat zijn om complexere tactische vaardigheden te ontwikkelen.

C, Coachen.

Leerlingen worden uitgedaagd om niet alleen eigen vaardigheden te verbeteren, maar proberen ze ook in staat te stellen om meerdere rollen aan te nemen. Ze kunnen op deze manier ook de vaardigheid van andere leerlingen verbeteren. Denk hierbij aan een coachende rol tijdens een spel.

S, Samenwerken.

Er zijn sporten waarbij leerlingen niet alleen kunnen werken. Ze moeten groepsopdrachten uitvoeren waarbij het resultaat afhangt van de wijze waarop ze met elkaar om gaan en de groepsopdrachten uitvoeren. Het proces om tot een eindresultaat te komen is hier van groter belang dan een fysieke vaardigheid.

K, Kennis.

Naast de technische en tactische vaardigheden leren we de leerlingen de regels van een sport. We proberen leerlingen uit te dagen om deze kennis te laten zien, door de rol van scheidsrechter aan te nemen.

Z, zelfvertrouwen.

In sommige gevallen moeten leerlingen uit hun comfort zone stappen. Ergens beter in worden zorgt de groei van het zelfvertrouwen. We bieden hiervoor uitdagende onderdelen aan waar we ook rekening houden met de fysieke mogelijkheden van onze leerlingen.

Er worden vervangende opdrachten gegeven ter compensatie van gemiste praktijkonderdelen.

Planning PO's**Studie: Havo 3 2024-2025**

Periode	Vak	Code
Sept.		
Okt.	BVM AK	PO1 PO1
Nov.		
Dec.	BVM	PO2
Jan.		
Feb.		
Mrt.	BVM AK	PO3 PO2
Apr.	SK	PO SK (practicum, verslag en PW)
Mei.		
Jun.	BVM	PO4